

Література:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів [Електронний ресурс]: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
2. Європейська комісія “За демократію через право” (Веніційська комісія). Верховенство права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/\\$FILE/CDL-AD\(2011\)003rev-ukr.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/229b826c8ac787dec2257d87004987c3/$FILE/CDL-AD(2011)003rev-ukr.pdf).
3. Статут Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_001.
4. Ухвала Апеляційного суду Одеської області від 02 листопада 2016 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62546044>.
5. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 березня 2017 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65598261>.

Цал-Цалко Юлія Юліївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУБ’ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ВІДПОВІДНО ДО ОНОВЛЕНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Стаття 55 Конституції України проголошує, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Конституційне право особи на судовий захист може бути реалізовано шляхом вступу в цивільні процесуальні правовідносини з судом і заняття процесуального становища конкретного суб’єкта цих відносин (позивача, відповідача, заявника, третьої особи тощо).

Успішне виконання судом завдань цивільного судочинства, обумовлене встановленням кола учасників, які можуть бути суб’єктами цивільного процесу, їх процесуального становища, оскільки форма і мета участі кожного з них відрізняються. При цьому слід врахувати, що кількісний склад суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин не є незмінним і постійним. Він перебуває у безпосередній залежності від обставин справи, предмету судового захисту, характеру спірного матеріального правовідношення і його учасників, виду провадження, стадій процесу, виду процесуальної діяльності, яку необхідно здійснити для розгляду і вирішення справи.

При визначенні поняття «суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин» варто уточнити, що вони наділяються не тільки процесуальними правами і обов'язками, а суб'єктивними цивільними процесуальними правами і обов'язками. Кожен суб'єкт, якій бере участь у розгляді і вирішенні цивільної справи наділяється власними, тільки йому притаманними цивільними процесуальними правами і обов'язками. Цивільне процесуальне законодавство чітко, окремими статтями виділяє суб'єктів цивільного процесу та вказує їх суб'єктивні цивільні процесуальні права і обов'язки.

Так, стаття 49 ЦПК України закріплює процесуальні права і обов'язки сторін. Зокрема, вказується, що позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог; позивач вправі відмовитися від позову (всіх або частини позовних вимог), а відповідач має право визнати позов (всі або частину позовних вимог) на будь-якій стадії судового процесу; відповідач має право подати зустрічний позов, а також сторони можуть укласти мирову угоду. Відповідно, зміст поняття «суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин» повинен в першу чергу, містити вказівку на те, що це особи, які в процесі розгляду і вирішення цивільної справи наділяються комплексом суб'єктивних цивільних процесуальних прав і обов'язків.

Отже, суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин – це органи і особи, які в силу норм цивільного процесуального законодавства наділяються суб'єктивними цивільними процесуальними правами і обов'язками, у разі порушення яких притягуються до передбаченої законом відповідальності, беруть участі у розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

З метою упорядкування суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та виявлення особливостей участі в цивільному процесі їх прийнято класифікувати на групи за такими критеріями як мета та завдання участі в процесі, процесуальні функції, рівень заінтересованості в результатах вирішення справи.

Цивільні процесуальні правовідносини можуть виникати лише між носіями цивільних процесуальних прав і обов'язків у процесі здійснення правосуддя в цивільному судочинстві. Без суду, наділеного такими функціями, неможливі самі процесуальні правовідносини, тому суд є першим та обов'язковим суб'єктом усіх цивільних процесуальних правовідносин. Це місцеві загальні суди як суди першої інстанції (ч. 1 ст. 23 ЦПК України); суди, які перевіряють законність і обґрунтованість рішень у апеляційному порядку (ст. 351 ЦПК України); та суд касаційної інстанції, яким є Верховний Суд (ст. 388 ЦПК України). А також відповідні суди, які переглядають рішення, постанови, ухвали за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 423 ЦПК України).

Другим суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин є учасники справи та їхні представники. У справах позовного провадження учасниками справи є сторони та треті особи. При розгляді вимог у наказному провадженні учасниками справи є заявник та боржник, у справах окремого провадження учасниками справи є заявники та інші заінтересовані особи.

Також до учасників справи відносяться органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи прокуратури, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи.

У справах про оскарження рішення третейського суду, оспорування рішення міжнародного комерційного арбітражу та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу учасниками справи є учасники (сторони) третейського розгляду, особи, які не брали участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, а також сторони арбітражного розгляду.

Третім суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин є інші учасники судового процесу, якими є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст.

Отже, учасниками судового процесу є учасники справи, їхні представники та інші учасники судового процесу.

Основним критерієм визначення належності того чи іншого суб'єкта цивільних процесуальних відносин до тої чи іншої групи, є зміст його діяльності та наявність юридичної заінтересованості.

Чванкін Сергій Анатолійович

к.ю.н., доцент, голова Київського районного суду м. Одеси

ЧИ ПОТРІБНА УКРАЇНІ ОБОВ'ЯЗКОВА ДОСУДОВА МЕДІАЦІЯ ЗА ВИЗНАЧЕНИМИ КАТЕГОРІЯМИ СПРАВ?

Думаємо, що на сьогоднішній день має сенс всерйоз задуматися про необхідність запровадження обов'язкової досудової медіації за найпростішими категоріями справ.

Київський районний суд м. Одеси одним з перших приєднався до тенденції популяризації позасудового врегулювання спорів: 21 лютого 2018 року в приміщенні суду був урочисто відкритий кабінет медіації, в якому бажаючі (не обов'язково учасники цивільної справи) зможуть на безкоштовній основі отримати якісну погоджувальну процедуру щодо врегулювання спору. Даний проект реалізується в рамках грантового проекту «Підвищення обізнаності суддів і адвокатів про медіацію та обізнаності громадян про медіацію для поліпшення доступу до правосуддя та підвищення ефективності судової влади», який реалізується Українською академією медіації спільно з трьома пілотними судами за підтримки USAID в рамках Програми «Нове правосуддя».

Слід зазначити, що хоча даний кабінет і розташований в будівлі суду, безпосереднього відношення процедура медіації до судового розгляду не має: медіатор, який проводить процедуру посередництва не є співробітником суду або суддею - це абсолютно незалежний фахівець, який в рамках проекту допомагає сторонам спору прийти до взаєморозуміння.

Період роботи кабінету медіації обмежений шістьма місяцями, протягом яких, як очікується, учасники судових процесів зможуть випробувати нову процедуру вирішення спорів. Побічно в цей процес будуть залучені і судді Київського районного суду міста Одеси, які зможуть роз'яснити сторонам їх